

Review/Recension

HELENE EHRIANDER OCH
EVA SÖDERBERG (RED.)
**MER OM ASTRID
LINDGREN**
**Författaren, förläggaren
och filmskaparen**

Göteborg: Makadam förlag, 2024.

Skrifter utgivna av Svenska barnboks-
institutet nr 172 (255 s.)

”Kan det verkligen finnas mer att säga om Astrid Lindgren?” Med denna fråga inleder redaktörerna, litteraturvetarna Helene Ehriander och Eva Söderberg, antologin *Mer om Astrid Lindgren. Författaren, förläggaren och filmskaparen* (2024). Frågan följs av konstaterandet att ”Lindgren har kommit att bli en av de mest uppmärksammade, uppskattade och lästa författarna i Sverige” (7). Man får sedan ta del av ett flertal intressanta exempel på Lindgrens enorma genomslag och ständiga aktualitet: hennes status som del av det svenska kulturarvet, SVT:s satsning ”Astrid Lindgrens jul”, den omfattande familjeturismen och prylförsäljningen, representationer i offentlig konst och på frimärken, litterära vandringar och litteraturvetenskapliga kurser, samt hennes litterära gestalters omfattande spridning även internationellt – särskilt då Pippi Långstrump. Fokus riktas sedan mot Lindgrens bredd; att hon utöver författare även var aktiv som opinionsbildare, förläggare och filmskapare – vilket speglar antologins underrubrik. Frågan om det verkligen finns mer att säga besvaras så med ett ja, ”[m]ed tanke på både bredden, djupet och den påfallande multimediala ansatsen i skapandet, liksom Lindgrens olika verksamhetsområden över påtaglig tid” (12). Det är dessa punkter som antologin ska ge exempel på.

Att börja med frågan huruvida det *verkligen* finns något *mer* att säga om Lindgren är förmodligen tänkt som ett sätt att ta tjuren vid hornen, och övertyga läsaren om behovet av denna antologi. Hos mig väcker dock frågan ett slags matthet, som egentligen är ganska

©2025 Louise Almqvist. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), permitting all use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. Any included images may be published under different terms. Please see image captions for copyright details. Citation: *Barnboken - tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 48, 2025 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v48.987>

onödig. För visst finns det väldigt, väldigt mycket skrivet om Lindgren – till exempel ett stort antal (mer eller mindre populär) vetenskapliga antologier, oräkneliga studentuppsatser och en omfattande facklitteratur. Talar vi tyngre forskning är det något skralare – de svenska avhandlingarna är till exempel två till antalet: Ulla Lundqvists *Århundradets barn. Fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar* (1979) och Lisa Källströms *Pippi mellan världar. En bildretorisk studie* (2020). Den multimodala och tvärvetenskapliga ansats som antyds hade med fördel kunnat få ta större plats, och motiverats i relation till en kortfattad forskningsöversikt. Istället framstår Lindgrens omfattande popularitet främst som argument för en övergripande historisk-biografisk ansats; det handlar just om att säga mer om *Astrid Lindgren*, om hur hennes skapandeprocess såg ut, hur hon skrev, tänkte och arbetade. Även om det säkert finns saker att tillägga på denna front känns det inte särskilt forskningsmässigt nyskapande.

De många exemplen på Lindgrens genomslag som nämns väcker dock flera intressanta frågor. En sådan är hur bilden av, liksom forskningen om, författarskapet har utvecklats i dialog med kommersiella (och nationella) intressen. Författarskapet och allt som har skrivits om det genom tiderna utgör ett rikt och relativt unikt material att studera utifrån exempelvis litteratursociologiska eller läsaresponsteoretiska perspektiv. Antologins förhållningssätt till Lindgrens popularitet framstår emellertid som något oreflekterat. Till exempel lyfts (enbart) de egna kurserna "vid Linnéuniversitetet, i Växjö, Småland" fram på ett närmast reklammässigt vis. Synergien mellan forskningen och kurserna påvisas som något positivt, men vad denna synergieffekt egentligen består i behandlas inte uttryckligen i antologin – vilket hade varit mycket intressant att få ta del av. Snarare förefaller antologin främst vara skriven för att användas som litteratur på dessa kurser, vilket säkerligen kommer att bidra till bokens egen spridning, men inte till den teoretiska förståelsen för hur forskning och undervisning kan samverka samt bidra till att forma uppfattningar om särskilda författarskap.

Så till själva innehållet. Antologins bidrag är tio till antalet, varav fyra är skrivna av redaktörerna själva. Först ut är Söderberg, som behandlar Lindgrens barndomsläsning av främst flickböcker samt hur de påverkat hennes egna texter. Söderberg visar här hur Lindgren uttalade sig uppskattande om och inspirerades av flickböckerna i sitt eget skrivande. Kapitlet är en ombearbetning av en text från 1998, och det som tillkommit är att analysen placerats i relation till insikter från den sentida flickboksforskningen, forskningsnätverket FlickForsk!

och begreppen "flickbok, flicka, flickskap och flicktion" (20). Lindgrens förhållande till flickboken, liksom flickboksforskningen, förklaras här bidra till en nyansering och uppvärdering av genren, liksom upprättandet av en kvinnolitterär tradition (46). Kapitlet är välskrivet, övertygande och fungerar väl som en introduktion till flickforskningen, även om det kanske inte bidrar med så mycket nytt.

Näst på tur är ett bidrag av Ehriander, som läser två av Lindgrens flickböcker i ljuset av hennes krigsdagböcker. Hon visar på hur Lindgren tar sig an flickboksgenren, dess normer och förväntningar men också "pekar framåt mot efterkrigstidens svenska ungdomslitteratur där vanliga ungdomar skildras mitt i sin vardag" (67). Kapitlet bidrar vidare med en förståelse för hur Lindgrens författarskap tog form i relation till sin samtid. Även här rör det sig om en omarbetning av en tidigare publicerad text, ett antologibidrag från 2023, vilket gör att tvivlet om hur mycket mer det egentligen finns att säga om Lindgren gör sig påmint. Intressant är dock att kapitlet problematiserar den uppvärdering av flickboken som Söderberg visar på hos Lindgren. Hon ska till exempel själv ha kallat böckerna för "slams", och menat att det bullrats om en av dem "alldeles oförtjänt" (62, 64), en friktion mellan de två inledande texterna som med fördel hade kunnat belysas och utvecklas.

Det tredje bidraget är skrivet av Philippe Couderc, som presenteras som bibliotekarie, översättare och deltagare i Augustprisjuryn och nominerande till ALMA-priset. Hans kapitel handlar om flickboken *Kati i Paris* (1953) och dess miljökildringar. Texten rymmer vissa intressanta iakttagelser om karaktärernas identitetsutveckling i relation till kulturmiljöerna, samt hur Lindgren tar ut svängarna något i jämförelse med sina tidigare böcker. Kapitlet är dock tungt belagt med referenser till tidigare forskning, och själva analysen är rätt grundläggande, med Maria Nikolajevas barnboksanalys från *Barnbokens byggklossar* (2004) som ledstång.

Följande kapitel utgörs av ytterligare ett bidrag av Ehriander. Här belyses Lindgrens roll som förlagsredaktör, genom hennes brev till John-Lennart Linder. Ehriander påpekar att "[e]n av de mest intressanta brevväxlingarna är den med den finlandssvenske författaren Kai Söderhjelm", som hon tidigare forskat om, liksom brevväxlingarna mellan Lindgren och Gunborg Wildh, Leif Krantz och Eva Berggold (91, 92). Nu har alltså turen kommit till Linder, utan att någon egentlig motivering anförs. Kapitlet rymmer fyra av Lindgrens brev i sin helhet, som också utgör textens stora behållning. Här börjar det glimra till, och även jag drabbas av fascination över Lindgrens sätt att formulera sig. Texten rymmer dock inga svar från Linder eller på

hur Lindgrens kritik av hans texter togs emot och påverkade slutresultatet, vilket gör bidragets slutsatser begränsade.

Kapitel fem, av retorikern Lisa Källström, behandlar hur Lindgrens texter tolkades och utgavs i Östtyskland, och nu blir jag äntligen exalterad. Förutom brev från Lindgren till Pippis tyska förläggare rymmer kapitlet egna översättningar av de östtyska förlagens utlåtanden om Lindgrens texter i relation till det didaktiska, socialistiska uppdraget som då ålades barnlitteratur, samt beskrivningar av hur texterna kom att redigeras och utges. Det retoriska angreppssättet känns intressant, liksom att kapitlet bygger på (nytt) arkivarbete. Texten ger en insyn i läsförväntningarna i Östtyskland samt bidrar med intressanta (kommunistiska) perspektiv på Lindgrens texter; hur det till exempel går att läsa in ett "socialistiskt hjälteskap" i *Mio, min Mio*, medan Pippi ställde till desto mer problem – speciellt hennes resor i Söderhavet.

Sedan är det dags för filmvetaren Dagmar Brunow att studera Lindgrens filmmanus, särskilt "På rymmen med Pippi Långstrump". Brunow argumenterar här utförligt för vikten av att studera opublicerade manus för att förstå Lindgrens konstnärskap, men även hur adaptationsprocesser går till. Här finns en tydlig forskningsmässig ansats – att bidra till den teoretiska förståelsen av fenomenet berättelsevärld, vilket är välkommet. Att ändringar skedde i manuset även under inspelningen och att Lindgren själv här var aktiv i högsta grad beläggs, men som Brunow påpekar saknas några viktiga pusselbitar för att dra större slutsatser – såväl den omfattande muntliga kommunikation som omgett ändringarna som översättningar av de stenogramblock som rymmer de tidiga manusversionerna.

Även följande kapitel, av litteraturvetaren Anette Almgren White, tar ett nyskapande teoretiskt grepp om Pippi och hennes värld, denna gång utifrån begreppet textuniversum och i relation till litteraturredaktiken. Almgren White tar med andra ord fasta på mängden av versioner av kärntexten, i olika medier och genrer, vilket hon menar lämpar sig väl för styrdokumentens föreskrifter om skönlitteratur. Hon har introducerat "textuniversum som begrepp och modell för textarbete över medie- och genregränser" för tre lärare (161), och sedan låtit dem planera och genomföra undervisning i tre parallella klasser i årskurs 1, samt genomfört efterföljande intervjuer med lärare och elever. White menar att metoden har utmanat lärarna att fokusera på processuellt lärande framför målstyrning samt engagerat eleverna, men att metoden kräver ytterligare anpassning för att fungera i lågstadiet.

Efterföljande kapitel är skrivet av gymnasieläraren Filippa Söderström, och är en omarbetning av hennes kandidatuppsats. Hon gör här en jämförelse av Madicken och Emil, hur deras "påhitt" respektive "hyss" beskrivs och bemöts inom verken. Att just dessa två karaktärer jämförs motiveras utifrån deras liknande familjestrukturer. Söderström konstaterar att Madicken ofta blir tillrättavisad för småsaker, medan Emils hyss tolereras i större utsträckning, samt att Madicken blir muntligt tillsagd av kvinnor, medan Emil blir fysiskt tillrättavisad av sin far. Detta förklaras med genuskillnader gällande hur flickor respektive pojkar förväntas bete sig, liksom hur de förväntas tåla att bli behandlade. Det är en intressant jämförelse med slående skillnader, även om klasskillnaderna mellan de två familjerna kanske hade förtjänat lite mer utrymme. Schematiska genusanalyser av detta slag riskerar dessutom att missa den väsentliga komplexitet som utmärker riktigt bra texter – till exempel att Almas ståndaktiga acceptans gentemot Emil kanske inte främst är ett uttryck för genusnormer, utan även en högst mänsklig och psykologiskt insiktsfull skildring av behovet av att försvara sitt barn (som idag definitivt hade haft en NPF-diagnos) mot en våldsam far och ett oförstående samhälle.

Även följande text, av masterstudenten Anna Sandahl, utgörs av en omskriven kandidatuppsats om Emils fiktionsvärld. Här står pigan Lina i centrum, och hur Lindgren använder visan för att tillföra nya perspektiv och fler dimensioner av Linas karaktär. Kapitlet är grundligt och välskrivet, även om ett antal oformaterade underrubriker stör intrycket något. Trots att vi här får fler exempel och belägg ligger dock slutsatsen mycket nära Björn Sundmarks påstående som presenteras i början på texten – sångerna bidrar helt enkelt till att göra Linas karaktär mer intressant och komplex.

Till sist kommer ett avslutande kapitel av Ehriander, som återknyter till inledningen och berör hur bilden av Lindgren formats och traderats. Här behandlas ett spritt material, så som boken *Svenska hjältinnor. 100 berättelser om smarta, starka och modiga kvinnor* (Luik & Nordlund 2019), Lindgrens första offentliga debattinlägg från 1939, hennes tacktal när hon tilldelades Tyska bokhandelns fredspris 1978, svar på Nordiska museets frågelista om författarskapet från 2009 samt digitalt arkivmaterial, till exempel ett par tågbiljetter från SJ med rimmade originalverser av Lindgren och en tuggad blyertspenna. Dessa exempel är relevanta och fascinerande, men ytligt och osystematiskt behandlade, varför essän framstår som en samling iakttagelser snarare än en djupgående analys.

Så, fanns det då något mer att säga om Astrid Lindgren? Självfallet. Att en forskningslucka finns är ju dock inte i sig ett argument för att den bör fyllas. Motiveringarna som presenteras för att ägna sig åt Lindgrens författarskap väcker många intressanta frågor, men med undantag för Källströms, Almgren Whites och Brunows texter rymmer antologin rätt konventionella (eller redan publicerade) analyser som visserligen breddar förståelsen för Lindgren ytterligare, men som knappast driver litteraturforskningen framåt i någon vidare bemärkelse. Antologins uppkomst i relation till kurserna om Lindgren som ges vid Linnéuniversitetet, liksom att den innehåller bidrag även från icke-forskare, bäddar också för ett antal frågor som med fördel hade kunnat behandlas explicit, utforskande och produktivt: hur är dessa kurser upplagda i relation till forskningen, och hur har de bidragit med nya perspektiv på/till forskningen? Vad kan lärare, bibliotekarier, studenter och jurymedlemmars särskilda perspektiv och erfarenheter bidra med i sammanhanget?

Avslutningsvis känner jag mig frestad att citera Lindgrens ord till Lidner, där hon söker mildra sin kritik av hans text: "När jag vet att en människa har lagt ner tid och intresse och arbete på en sak... ja, författaryrket är nog det ohyggligaste av alla yrken, tror jag" (99). Kanske skulle man här kunna argumentera för att forskaren har det ännu något värre, då en text oavsett hur trevlig, intressant och välskriven den är också kritiserar i relation till den aktuella forskningsfronten. För nog är denna kollektiva upptagenhet vid Lindgren vacker, och ett slående exempel på Rita Felskis förtrollningsbegrepp, som förenar såväl forskare som elever i årskurs 1. Nog tycker jag att detta läsarengagemang hade kunnat användas något mer produktivt, men det är väl främst ett tecken på att vi *fortfarande* inte har forskat färdigt om Astrid Lindgrens texter.

Louise Almqvist
Doktor i litteraturvetenskap
Umeå universitet